

تأثیر نگرش والدین بر عملکرد تحصیلی دانشجویان

The Effect of Parent's Attitude on Student's Educational Performance

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۱/۰۵/۰۱

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۱۲/۲۱

Javad Hatami (Ph.D)
Koroush Gholami Kotnaee (Ph.D)
Nahideh Vatandoust Laleh

دکتر جواد حاتمی *
دکتر کوروش غلامی کوتنایی **
ناهیده وطن دوست لاله ***

Abstract: To examine the relationship between attitude towards field of study and educational performance two concepts should be taken into consideration: attitude and behavior. This study seeks to measure the effects of indoctrinated attitudes to individuals on their performance. Pondering existing attitudes such as parents, teachers and society towards the university, this research also tries to investigate impacts of such attitudes on students' performance in university. Data were gathered using survey method through researcher-designed questionnaire. To analyze data, tests such as Pierson, Spearman, and T were utilized. The population included students from University of Tabriz among whom a sample of 200 people was selected. Finally, the hypotheses considering the effect of society attitude, individual himself, and individual success in performance were approved. As a result, it could be claimed that: The more a society (including friends, relatives etc) expects higher from a student, the better educational performance he will achieve. The more one expects himself, the better educational performance he will gain.

چکیده: در مطالعه روابط بین نگرش به رشته تحصیلی و عملکرد تحصیلی باید دو مفهوم بنیادی و نظری نگرش و رفتار را مورد توجه قرار داد. در این تحقیق، سعی شده تا ضمن بررسی نگرش‌های موجود (والدین، جامعه و معلمان) نسبت به دانشگاه، تأثیر نگرش‌های القاء شده به افراد بر عملکرد آنها سنجیده شود. داده‌ها از طریق روش پیمایشی و با پرسشنامه محقق‌ساخته جمع‌آوری شد و برای تحلیل داده‌ها از آزمون‌های پیرسون اسپیرمن و t-test استفاده شده است. از جامعه آماری دانشجویان دانشگاه تبریز نمونه‌ای به اندازه ۲۰۰ نفر انتخاب شده است. نتایج نشان داد فرض تأثیر نگرش جامعه و نگرش خود فرد و موفقیت عملکرد تحصیلی فرد مورد تأیید قرار گرفت؛ در نتیجه می‌توان گفت، هر چه نگرش جامعه (دوستان، آشنایان و...) انتظارات و توقعات بیشتری از دانشجو داشته باشند، عملکرد تحصیلی وی بهتر خواهد شد. همچنین هر اندازه که فرد، انتظارات و توقعات بیشتری از خودش داشته باشد، عملکرد تحصیلی بهتری خواهد داشت.

Keywords: Attitude, Educational succeed, Parents' attitude, Society attitude, Educational performance

واژگان کلیدی: نگرش، موفقیت تحصیلی، نگرش والدین، نگرش جامعه

* دانشیار دانشگاه تربیت مدرس (مسئول مکاتبات: j. hatami@modares. ac. ir)

** دکتری جامعه‌شناسی و پژوهشگر سازمان سنجش

*** کارشناس تکنولوژی آموزشی

مقدمه

استمرار و بقای هر جامعه مستلزم آن است که مجموعه باورها، ارزش‌ها، رفتارها، گرایش‌ها، دانش و مهارت‌های آن به نسل جدید منتقل شود. آموزش و پرورش در هر کشوری یکی از عوامل اصلی این انتقال است. نظام تعلیم و تربیت از آن جایی که می‌تواند نیروی متخصص مورد نیاز جامعه را تأمین و تربیت کند سهم به‌سزایی در رشد و توسعه جوامع بشری دارد. اهمیت و نقش نیروی متخصص که مرهون تعلیم و تربیت دبیران است در پیشرفت ملت آن قدر زیاد است که کمبود آن موجب توسعه نیافتگی کشورها می‌شود هر چند آن کشورها از لحاظ منابع طبیعی و سرمایه نیز غنی باشند (رضائی صدقیانی، ۱۳۸۱: ۶). دانشگاه به عنوان نهاد متولی آموزش، پژوهش و عرضه خدمات تخصصی تا حد زیادی می‌تواند توسعه سرمایه انسانی را تحت تأثیر قرار دهد و در کانون این فرآیند دانشجو قرار دارد. مسائل مطرح دانشجویان در بدو ورود به دانشگاه، انتظارات و توقعاتی است که قبل از ورود به دانشگاه داشتند. اکثر جوانان هنگام ورود به دانشگاه با بیشتر سنن و آداب و معتقدات خانوادگی خود در کشمکش‌اند و از کار و شغل، ازدواج و تشکیل خانواده، زندگی اجتماعی و جامعه تصور و مفهومی متفاوت از پدران خود دارند در گستره این توقعات و انتظارات، دانشجویان در مسیر تحصیلات دانشگاهی نیز با یک سری از مسائل نظیر شک و دودلی نسبت به آینده، بی‌تفاوتی به مسائل پیرامون خود، رکود فکری در جریان تحصیل و... مواجه می‌شوند که خود به خود موانعی را بر سر دانشجویان قرار می‌دهد" (نادری عباس‌آباد، ۱۳۸۱: ۶) دانشگاه نهادی جدا و مستقل که تحت تأثیر هیچ نهاد، ارگان و یا گروهی نباشد، نیست بلکه این نهاد با نهادهای دیگر یک جامعه مانند نهادهای سیاسی، اجتماعی فرهنگی، مذهبی، اقتصادی و غیره در ارتباط و کنش متقابل است. دانشگاه به منزله یک سیستم است که دائماً در حال تأثیرگذاری و تأثیرپذیری از محیط اطراف خود است در نتیجه، برای بررسی مسائل و مشکلات مربوط به دانشگاه و به منظور ارتقای سطح آن حتماً باید به محیطی که از آن متأثر می‌شود توجه کرده و تأثیر آن را مشخص و کنترل کرد. این تحقیق نیز جهت بررسی و کنترل یکی از هزاران عوامل تأثیرگذار بر آن یعنی نگرش جامعه نسبت به دانشگاه انجام شده است.

پیشرفت تحصیلی فرزندان امری مجرد نیست که آن را جدا از آثار دیگر مورد بحث قرار داد. یادگیری مستلزم بوجود آمدن عوامل اولیه و ثانویه است. عوامل اولیه شامل استعدادهای ذاتی مثل هوش، حافظه و سلامت بدن و عوامل ثانویه مانند معلم خوب و مجرب و محیط مناسب آموزش و میزان باسوادی والدین است (نریمانی، ۱۳۷۱). برای اینکه رفتاری از یک فرد سر بزند باید اولاً استعدادها و توانایی داشته باشد، ثانیاً انجام آن کار را بخواهد؛ مثلاً دانشجویی که وارد دانشگاه می‌شود نه تنها باید از استعداد و آمادگی در رشته انتخابی خود برخوردار باشد بلکه باید عواملی مانند رقابت، کسب شهرت و درآمد بیشتر شغلی، تأکید خانواده و غیره او را به تحصیل در آن رشته برانگیخته باشد (خواججه‌زاده، ۱۳۷۲).

خانواده: خانواده اولین نهادی است که فرد از شروع زندگی تحت تأثیر آن قرار دارد. خانواده، از گذشته محل تعلیم و تربیت فرزندان بوده در خانواده‌های بزرگ پدرسالاری قدیمی، آموزش کودکان توسط والدین، پدربزرگ و مادربزرگ و معلم بوده است. غالباً این آموزش با فراگیری قرآن و کتاب‌های مذهبی آغاز می‌شد، علاوه بر آموزش‌های مذهبی خانواده‌ها از طریق انتقال آداب و رسوم هنجارهای اجتماعی و مذهبی به طور کلی فرهنگ در تربیت کودک و اجتماعی کردن او نقش عمده‌ای داشته است (رضائی صدقیانی، ۱۳۸۱: ۳). در همه فرهنگ‌ها خانواده عامل اصلی اجتماعی شدن کودک در دوران طفولیت است. در جوامع امروزی اجتماعی شدن پیش از همه در یک زمینه کوچک خانوادگی رخ می‌دهد. بعضی از کودکان در خانواده‌هایی پرورش می‌یابد که تنها یکی از والدین در آن حضور دارد با وجود این تفاوت‌ها خانواده معمولاً یکی از عوامل عمده اجتماعی شدن از دوران کودکی تا نوجوانی، و پس از آن است که بصورت یک سلسله مراحل پی در پی رشد و تکامل، نسل‌ها را به یکدیگر مربوط می‌سازد (گیدنز، ۱۳۷۶).

جامعه: بعد از گروه خانواده جمع دوستان و همسالان و به طور کلی، افراد جامعه تأثیر زیادی بر فرد دارند؛ به ویژه در سنین جوانی که افراد اطلاعات بسیاری از جامعه به ویژه اطلاعاتی در مورد دانشگاه دریافت می‌کنند. مسلم است اگر افراد به این منبع اطلاعات دسترسی نداشته باشند یا اگر اطلاعاتی که به آنها منتقل می‌شود از صحت و درستی و منطق برخوردار نباشد جوان را در انجام تصمیماتش به ویژه در مورد دانشگاه دچار اشتباه خواهد کرد.

معلم، قبل از ورود به دانشگاه، یکی از منابع مهم اطلاعاتی برای دانش‌آموزان است، در حالی که در اکثر مواقع معلمان، به دلیل عدم شناخت نسبت به رشته‌های جدید و درک نکردن موقعیت دانش‌آموزان و تأکید بر اطلاعات قدیمی و منسوخ صلاحیت کافی برای کمک به دانش‌آموزان را ندارند. در نتیجه، اگر دانش‌آموزی در رشته‌ای غیر از آنچه که معلم او برایش مناسب دیده بود، قبول شود این طرز تلقی و نگرش باعث ناامیدی و سرشکستگی دانشجو خواهد شد.

تعریف متغیرها

نگرش به دانشگاه: منظور از نگرش به دانشگاه آن نوع ارزیابی فایده و انتظار فایده‌ای است که والدین و جامعه و معلمان از دانشگاه و سطح علمی، فرهنگی و سیستم درسی آن دارند و در نهایت تأثیری که این نگرش آنها در عملکرد دانشجویان در دانشگاه دارد.

عملکرد تحصیلی: منظور از عملکرد تحصیلی میزان افت یا پیشرفت درسی دانشجو در دانشگاه است که برای درک این افت و پیشرفت به مقایسه نمرات دبیرستان و دانشگاه دانشجو می‌پردازیم و در این تحقیق برای سنجش میزان عملکرد تحصیلی دانشجویان از معدل درسی آنها استفاده شده است.

پیشینه نظری تحقیق

برای مطالعه روابط بین نگرش به رشته تحصیلی و عملکرد تحصیلی باید دنبال دو مفهوم بنیادی و نظری بررسی گردند که می‌توانند روابط این ۲ متغیر را نشان دهند. این دو مفهوم، یکی نگرش و دیگری رفتار است. در روانشناسی برای مطالعه رابطه بین نگرش و رفتار با دو رهیافت نظری مواجه هستیم که در رهیافت اول نگرش علت رفتار و در رهیافت دوم رفتار علت نگرش می‌باشد.

رهیافت اول که در قالب نظریه فیش باین و آیزن قرار دارد دو عامل را در پیش‌بینی رفتار مؤثر می‌داند: یکی از آنها نگرش و دیگری هنجار ذهنی است (رفیع‌پور، ۱۳۷۲). نتایج مطالعات باگزی و برن کانت نیز نشان می‌دهد که نگرش‌ها به جای اینکه نتیجه رفتارهای ابراز شده باشند بر رفتارها مقدم‌اند (گتزلز، ۱۳۷۵).

لیپه نیز معتقد است که نگرش بر رفتار تأثیر می‌گذارد نه رفتار بر نگرش. مطالعات فراوانی که در زمینه آگاهی، نگرش و عملکرد انجام شده است نقشی بی‌بدیل برای نگرش در اتخاذ رفتارها قائل هستند (کمالی، ۱۳۴۸).
در بررسی حاضر به جای نگرش فرد، نگرش به رشته تحصیلی فرد و به جای رفتار فرد، عملکرد مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

نگرش

کلمه نگرش که ترجمه فارسی *attitude* است از سوی روان‌شناسان اجتماعی به صورت متفاوت تعریف شده است. برخی آن را نوعی آمادگی روانی یا عصبی برای فعالیت‌های ذهنی و جسمی می‌دانند. آمادگی روانی وضعی است که یک شخص در برابر اشیای حایز ارزش به خود می‌گیرد. آمادگی روانی یکی از مفاهیم روان‌شناسی اجتماعی است.

نقطه پیوند بین عقیده و کردار است و نشان می‌دهد در درون خود آماده انجام کدام رفتار هستیم. از نظر می‌نارد^۱ آمادگی روانی عبارت از آمادگی درونی و یا به طور کلی آمادگی برای انجام عمل به نحوه‌ی خاص است. آمادگی‌های روانی یک موجود به تجربه او از وضع یا شرایطی وابسته است که باید با آن مقابله کند.

ژرژگوریچ از دیدگاهی جامعه‌شناسانه آمادگی‌های روانی جمعی را به عنوان مجموعه‌ها یا هیئت‌های اجتماعی می‌داند که متضمن آمادگی‌های روانی؛ اعمالی حاکی از تنفر یا ترجیح، آمادگی‌های قبلی برای انجام عمل و بروز واکنش‌ها و گرایش‌هایی برای تقبل نقش‌های اجتماعی مشخص، یک منش جمعی و بالاخره یک چارچوب اجتماعی است که در آن نهادهای اجتماعی تجلی می‌کنند و مقیاس‌های خاص ارزشی پذیرفته یا طرد می‌گردند (بیرو، ۱۳۷۰).

نگرش یک حالت روانی و عصبی آمادگی است که از طریق تجربه سازمان یافته است و تأثیر هدایتی یا پویا بر پاسخ‌های فرد در برابر کلیه اشیا با موقعیت‌هایی که به آن مربوط می‌شود دارد (آپورت، ۱۹۴۵). آپورت (۱۹۳۵) در تعریفی دیگر نگرش را حالتی ذهنی می‌داند که از طریق تجربیات فرد سازمان می‌یابد.

ترکیب شناخت‌ها احساس‌ها و آمادگی برای عمل نسبت به یک چیز معین را نگرش شخص نسبت به آن چیز می‌گویند (کرچ، ۱۳۴۷). نگرش عبارت است از واکنش عصبی، مثبت یا منفی نسبت به یک معنی انتزاعی یا شی ملموس (بردولر، ۱۹۷۰). نگرش نظامی با دوام است که شامل یک عنصر شناختی یک عنصر احساس و یک تمایل به عمل است (فریدمن و همکاران، ۱۹۷۰). راکیچ (۱۹۶۷) نگرش را سازمان بادوامی از باورها که حول یک شیء یا موقعیت که فرد را آماده می‌کند تا به صورت ترجیحی نسبت به آن واکنش نشان دهد، می‌داند (کریمی، ۱۳۷۹: ۷).

آلپورت معتقد است که نگرش عبارت از آمادگی، ارزشیابی مثبت یا منفی موافق تا مخالف در مقابل اشیا و اشخاص است. ترایندس نگرش را نوعی از احساسات و هیجان‌ات و عواطف می‌داند که سبب آمادگی رفتاری خاص در مقابل متعلق نگرش می‌داند. در همه تعاریف بالا، مفهوم اثرکنندگی نگرش بر روی رفتار ملاحظه می‌شود و از اینجا اولین فرض ما در این بررسی پیدا می‌شود. به عبارت دیگر ما در این بررسی عملکرد تحصیلی یا متغیر وابسته را نوعی رفتار قلمداد کرده‌ایم و آن را تحت تأثیر نگرش به رفتار دانسته‌ایم. اگلی وچیکن (۱۹۹۳) نگرش را تمایلی روان‌شناختی می‌دانند که از طریق مطلوب یا نامطلوب ارزیابی کردن چیزی بدست می‌آید.

در نهایت راسل و ویلیامز (۱۹۸۶) در تعریفی کارکردی از نگرش عنوان می‌دارند که نگرش قضاوت‌های اجمالی از رویدادی عینی می‌باشد که به افراد در ساختار بندی محیط‌های اجتماعی پیچیده‌شان کمک می‌کند.

اصولا نگرش از ۳ بعد اصلی تشکیل می‌شود که عبارتند از:

۱- بعد شناختی ۲- بعد احساسی و عاطفی ۳- بعد آمادگی رفتاری

بعد شناختی: یعنی فرد ابتدا به موضوع یا متعلق نگرش شناخت و آگاهی پیدا می‌کند؛ به عبارت دیگر موضوع نگرش در حیطه آگاهی قرار می‌گیرد.

بعد احساسی و عاطفی: یعنی فرد بعد از اخذ شناخت و آگاهی نسبت به متعلق

نگرش نوعی احساس قبولی یا رد، رضایت یا تنفر می‌کند.

بعد آمادگی رفتاری: یعنی فرد بعد از کسب آگاهی و شناخت نسبت به موضوع

نگرش و کسب نوعی احساس نسبت به آن نوعی آمادگی رفتاری و بروز رفتار (چه خوب چه بد) را پیدا می‌کند (آلپورت و جونز: ۱۱۷، ۱۱۸).

علاوه بر این، این سه بعد را می‌توان به صورت زیر تعریف کرد:
 منظور از جزء شناختی نگرش، اطلاعاتی است که فرد درباره موضوع نگرش دارد.
 جزء احساسی نگرش شامل احساساتی است که موضوع نگرش در شخص بر
 می‌انگیزد.

جزء آمادگی برای عمل یعنی شخص را آماده می‌کند تا در برخورد با موضوع
 نگرش رفتاری از خود نشان دهد (کریمی، ۱۳۷۹: ۱۱).

هنگامی که نگرش وجود داشته باشد به نظر می‌رسد که هم دارای شدت و هم
 دارای جهت است به دیگر سخن نگرش‌ها تمایلاتی را سبب می‌شوند که باعث
 می‌شود نسبت به چیزی به طور منفی یا مثبت عمل نماییم. گام اولیه ولی عمده برای
 اندازه‌گیری نگرش‌ها در اواخر سال ۱۹۲۰ از سوی تورستون برداشته شد و آن
 هنگامی بود که او مقیاسی برای مطالعه نگرش‌های مذهبی ساخت.

مقیاس تورستون عمدتاً یک نوع تکلیف بود که با مواد و کاغذ انجام می‌شد و طی آن
 از آزمودنی خواسته می‌شد تا از مجموعه‌ای از اظهارات نگرش، اظهاراتی را که با آن موافق
 است برگزیند و در این مقیاس برای اظهار نظر نمره‌ای اختصاص داده می‌شود و نمره‌ای که
 فرد در مقیاس گرفته بود نشان‌دهنده شدت نگرش فرد بود (ساموئل، ۱۳۷۳).

چگونگی شکل‌گیری نگرش‌ها

نظریه پردازان نگرش معتقدند که نگرش‌ها به چندین شیوه آموخته می‌شوند که عبارتند از
 تجربه مستقیم، قرار گرفتن در معرض محرک‌ها^۱، شرطی شدن کلاسیک^۲، شرطی شدن
 کنشگر^۳، یادگیری مشاهده‌ای^۴، مقایسه اجتماعی^۵، حرکات ماهیچه‌ها و عوامل ژنتیکی.

الف - تجربه مستقیم

1. Mere exposure
2. Classical conditioning
3. Operant conditioning
4. Observational learning
5. Modeling

در موارد بسیاری، نگرش‌هایی که ما پیدا کرده‌ایم حاصل تجربه مستقیم ما با موضوع یا شیء نگرش است. این شکل‌گیری ممکن است حاصل مشاهده یک رویداد فاجعه‌آمیز باشد مثلاً، کسی که از شهر هیروشیما در ژاپن بازدید می‌کند، ممکن است با مشاهده فجایعی که انفجار بمب اتمی در این شهر به بار آورده است نگرشی منفی نسبت به سلاح‌های اتمی، سازندگان و استفاده‌کنندگان از این سلاح‌ها در او شکل بگیرد. به همین ترتیب اگر ما به سفری تفریحی به شمال کشور خود برویم و تجربه خوشایندی از زیبایی‌ها و آب و هوای آن داشته باشیم، به احتمال زیاد نگرشی مثبت نسبت به منطقه شمال پیدا خواهیم کرد.

ب - در معرض قرار گرفتن صرف

تعداد دفعاتی که ما با یک موضوع یا شیء، نگرشی روبه‌رو می‌شویم ارزشیابی ما را از آن موضوع یا شیء تحت تأثیر قرار می‌دهد. زایونک^۱ (۱۹۶۸) مفهوم اثر در معرض قرار گرفتن صرف را مطرح کرده است. تکرار در معرض قرار گرفتن، پاسخ‌های ما را نسبت به یک شیء یا یک شخص نیرومندتر می‌کند، چه آن یک غذای خاص در یک رستوران باشد. این مواجه شدن مکرر به آن غذا، نوعی برتری در ذهن ما ایجاد می‌کند. البته این تأثیرگذاری می‌تواند در جهت عکس نیز باشد. آشنایی یا مواجهه مکرر ممکن است نگرش‌های منفی ما را تقویت کند.

ج - شرطی شدن کلاسیک

یکی از اصول اساسی روان‌شناسی این است که وقتی محرکی که در اصل خنثی بوده و واکنشی را در شخص بر نمی‌انگیزد، به طور منظم و به تکرار، پیش از محرک دیگری که خنثی نبوده و واکنش خاصی در شخص ایجاد می‌کند، بیاید، به زودی محرک اول نیز که خنثی بود خاصیت محرک دوم را پیدا کرده و همان واکنش را در شخص به وجود می‌آورد. در واقع، محرک اول علامتی می‌شود برای آمدن محرک دوم و بنابراین، هر وقت محرک اول عرضه شود، شخص انتظار خواهد داشت که محرک دوم به دنبال آن بیاید.

د - شرطی شدن کنشگر

شرطی شدن کلاسیک تنها فرآیند یادگیری نیست که امکان دارد در اکتساب نگرش‌ها تأثیرگذار باشد. شواهدی در دست است که نشان می‌دهد شرطی شدن کنشگر نیز می‌تواند بر شکل‌گیری نگرش‌ها مؤثر باشد (مانستید و هیوستون، ۱۹۹۵). آیا هیچ‌گاه شنیده‌اید که یک کودک سه ساله با قطعیت بگوید که عضو فلان حزب است؟ یا فلان نوع خودرو بر نوع دیگر برتری دارد؟ کودکان در این سنین از معنای چنین عبارتهایی درک چندانی ندارند. با وجود این، اغلب چنین عبارتهایی را ادا می‌کنند. چرا این طور است؟ پاسخ روشن است: آنها با ابراز چنین نظرهایی یا بیان چنین عبارتهایی به وسیله والدین خود تحسین شده یا پاداش گرفته‌اند.

هـ- الگو و سرمشق گرفتن

فرآیند دیگری که نگرش‌ها از طریق آن آموخته می‌شوند، الگوی یادگیری اجتماعی^۱، الگو و سرمشق گرفتن، یا یادگیری مشاهده‌ای است، مثلاً در خانواده، فرزندان، بسیاری از نگرش‌های خود را با مشاهده نگرش‌ها و به ویژه مشاهده رفتارهای نگرشی خاص والدین شکل می‌دهند.

و - مقایسه اجتماعی

هر چند بسیاری از نگرش‌ها از طریق یادگیری اجتماعی آموخته می‌شوند، اما فراوانی تعداد نگرش‌ها، طبعاً شیوه‌ها و مکانیسم‌های متعدد شکل‌گیری را نیز می‌طلبد. مکانیسم دیگری که در شکل‌گیری نگرش‌ها نقش دارد، مقایسه اجتماعی، یعنی تمایل ما به مقایسه خودمان با دیگران است تا مشخص شود که آیا دیدگاه‌های ما در مورد واقعیت‌های اجتماعی درست است یا نه؟

ز - حرکات ماهیچه‌ها

چنانچه تأثیر عوامل زیر آستانه‌ای در شکل‌گیری نگرش‌ها برای شما تعجب‌آور بوده است منتظر چیزی عجیب‌تر باشید. تحقیقات دیگری حاکی از مکانیسم جالب‌تری در شرطی شدن نگرش‌ها و در نتیجه در شکل‌گیری نگرش‌ها است. این مکانیسم مربوط به حرکات برخی از ماهیچه‌ها است که ظاهراً حاوی یک حقیقت بنیادی است: ما چیزهایی را که دوست داریم به سوی خود می‌کشیم و این کار را با منقبض کردن

ماه‌یچه‌های بازو انجام می‌دهیم، اما چیزهایی را که دوست نداریم با باز کردن ماهیچه‌های بازو پس می‌زنیم و از خود دور می‌کنیم. معلوم شده است که همراه بودن این حرکات عضلانی با احساسات مثبت یا منفی را می‌توان به عنوان مبنایی برای شرطی شدن نگرش در نظر گرفت.

ح - عوامل ژنتیکی

برخی از یافته‌های پژوهشی شگفت‌آوری که در سال‌های اخیر صورت گرفته، سئوالات جالبی را مطرح می‌کنند. آیا ما می‌توانیم نگرش‌ها را به ارث ببریم، یا حداقل تمایل ویژه‌ای به داشتن نگرش خاصی درباره موضوع‌های خاصی داشته باشیم؟ در نخستین نگاه، بیشتر مردم و همین‌طور بیشتر روان‌شناسان اجتماعی، به این پرسش پاسخی منفی خواهند داد. در حالی که ما بی‌درنگ این واقعیت را می‌پذیریم که عوامل ژنتیکی می‌توانند بر قد، رنگ چشم، و دیگر ویژگی‌های جسمی ما تأثیر بگذارند، تصور این که این عوامل نقشی نیز در طرز تفکر ما داشته باشند، دست کم عجیب به نظر می‌آید. با وجود این، اگر ما به خاطر بیاوریم که تفکر در درون مغز صورت می‌گیرد، و بافت مغز مانند هر بخش دیگری از بدن ما، به طور قطع تحت تأثیر عوامل ژنتیکی قرار می‌گیرد، تصور تأثیرات ژنتیکی بر نگرش‌ها را شاید بتوان کمی آسان‌تر به ذهن راه داد. در واقع شواهد مختصر، اما در حال افزایشی به دست آمده است که نشان می‌دهند عوامل ژنتیکی نیز در نگرش‌های ما تأثیر دارند.

در بررسی حاضر نیز مانند سایر بررسی‌ها ما نیازمند یک چارچوب نظری بودیم تا بتوانیم به کمک آن مفاهیم و فرضیه‌های تحقیق را بیرون بکشیم و برای این کار تئوری نگرش فیش باین و آیزن را مناسب‌تر یافتیم. بنا به اعتقاد آنها رفتار در پی یک زنجیره از عوامل به وجود می‌آید و ظاهر می‌شود. از نظر فیش باین و آیزن حلقه ماقبل بروز رفتار نیت و قصد می‌باشد بعد از قصد و نیت به انجام و بروز یک رفتار است که رفتار مورد نظر ظاهر می‌شود و به وجود آمدن قصد و نیت به نوبه خود تابع ۲ متغیر است ۱- نگرش یا ایستار به سوی آن رفتار ۲- هنجار ذهنی.

متغیر اول یک متغیر فردی است و طی آن فرد رفتار را از نظر خودش ارزیابی می‌کند که آیا خوب است یا نه ولی متغیر دوم منعکس‌کننده نفوذ و فشار اجتماعی

است که شخص آن را برای انجام کاری احساس و ادراک می‌کند. باید متذکر شد که میزان تأثیر ۲ متغیر به یک اندازه نیست و بستگی به شخصیت فرد و شرایط اجتماعی دارد، لذا گاهی ممکن است تأثیر نگرش بیشتر باشد و گاه تأثیر هنجار ذهنی. این تأثیر از طریق آزمون آماری همبستگی پیرسون یا رگرسیون بین هر یک از این متغیرها با قصد و نیت بررسی می‌شود. همچنین در این نظریه گرایش به نوبه خود تابع ۲ عامل دیگر در نظر گرفته شده است؛ انتظار فایده یا باور و ارزیابی فایده.

انتظار فایده: به معنی آن است که یک شخص تا چه حد از یک پدیده انتظار فایده دارد. ارزیابی فایده: طی آن شخص ارزیابی می‌کند که آیا آن پدیده به نظر او برای او فایده داشته است (یا دارد) یا نه.

به تعریف نگرش به صورت مختصر در بالا پرداختیم اکنون می‌خواهیم به شرح دومین عامل تأثیرگذار بر قصد و نیت یعنی هنجار ذهنی بپردازیم.

هنجار ذهنی: چنانکه گفته شد در نظریه فیش باین و آیزن این متغیر منعکس‌کننده نفوذ و فشار اجتماعی روی یک شخص برای انجام یک رفتار است بدین معنی که شخص به آن توجه دارد که تا چه حد رفتارش مورد تأیید یا توبیخ افراد یا گروه‌های خاص قرار خواهد گرفت. این افراد یا گروه‌ها در واقع، یک نقش مرجع هدایت‌کننده رفتار را دارند که ممکن است پدر، مادر، دوستان نزدیک، معلمان، همکاران و یا اهالی یک محل باشند. این متغیر خود به ۲ عامل دیگر تجزیه می‌شود:

۱- انتظار آنکه یک رفتار خاص از سوی «دیگر افراد مهم گروه» چگونه ارزیابی می‌شود که ما در این تحقیق افراد مهم را خانواده، معلمان و جامعه فرض کرده‌ایم.

۲- انگیزه فرد برای پیروی از «انتظارات دیگران» (یعنی آیا اصلاً برای شخص الف حرف مردم مهم است یا نه که در باره او چه می‌گویند). مؤلفان چنین می‌پندارند که هنجارهای ذهنی در ارتباط کامل با موضوع این پروژه است چرا که در انتخاب رشته دانشگاهی و همچنین انتظار فایده و ارزیابی فایده از رشته‌ای خاص دانشجویان تحت تأثیر هنجارهای ذهنی خانواده و معلمان و دوستان و آشنایان قرار داشته‌اند.

بطور کلی می‌توان گفت که بر اساس الگوی فیش باین و آیزن، علت بی‌واسطه رفتار، قصد رفتاری است که عبارت از یک تصمیم آگاهانه به انجام کار معین می‌باشد. هر عامل اثرگذار بر رفتار بر طبق این نظریه چنین فرض شده که تحت تأثیر این سازه باشد. دو عامل تعیین‌کننده قصد، نگرش نسبت به رفتار و هنجار ذهنی می‌باشند. (بهنر و وانک، ۱۳۸۴: ۲۶۶). در این بررسی، برحسب موضوع مورد مطالعه سعی شده نقش

نگرش و هنجارهای ذهنی بر عملکرد تحصیلی که در این تحقیق، آن را با رفتار جایگزین کرده‌ایم مورد بررسی قرار گیرد.

رفتار: رفتار نیز معادل behavior و به معنی شیوه معمول عمل و زندگی است. در روان‌شناسی رفتار را به عنوان نحوه‌گذران هستی یا واکنش یک فرد چه در زندگی عادی و چه در برابر اوضاعی خاص تعریف می‌کنند (بیرو، ۱۳۷۰). یا در تعریف دیگر رفتار عبارت از هر نوع پاسخ یا واکنش فردی؛ یعنی هم شامل واکنش‌ها و حرکات جسمی و هم شامل بیانات شفاهی و تجربیات ذهنی می‌شود. هر چند که برخی از نویسندگان عبارت رفتار و کنش (action) را مترادف هم بکار می‌برند ولی رفتار وسیع‌تر از کنش بوده و کاربرد آن بیشتر است.

از تعاریف فوق که بگذریم، اهمیت مطالعه نگرش و رفتار در ارتباط آن دو نهفته است یکی از دلایل عمده برای مطالعه نگرش‌ها این است که انتظار داریم به کمک نگرش‌ها رفتار را پیش‌بینی کنیم (اتکینسون، اتکینسون و هیلگارد، ۱۳۷۳) و از روی مشاهده رفتار نیز به نگرش افراد پی می‌بریم. بنابراین به مدت بیش از دو نسل روان‌شناسان اجتماعی کوشیده‌اند تا ماهیت رابطه میان نگرش‌های اظهار شده نسبت به یک شیء یا یک طبقه از اشیاء و رفتار همراه یا پیامد آن نگرش را مشخص کنند. این کوشش‌ها نشان می‌دهند که رابطه نگرش - رفتار موضوع مهمی تلقی می‌شده و از لحاظ نظری و عملی تلویحات و کاربردهای مهمی دارد. به عنوان مثال تعیین اینکه نگرش یا رفتار در یک رابطه علی کدام یک اول روی می‌دهند، یکی از حوزه‌های اصلی علائق نظری را تشکیل می‌دهد. از یک چشم‌انداز کاربردی، دانستن ترتیب وقوع این دو متغیر می‌تواند تأثیری قابل توجه بر نوع و ساختار تجربه‌های درسی که بر یادگیرندگان فراهم می‌شود داشته باشد (گتزلز، ۱۳۷۵)

نگرش و رفتار

مهم‌ترین عامل در تعیین اثر نگرش‌ها و رفتار عاملی است که نیرومندی نگرش‌های مورد نظر خواننده می‌شود. نتیجه‌گیری ساده در این مورد آن است که هر چه نگرش‌ها نیرومندتر باشند، اثر آنها بر رفتار بیشتر است (پتکوا^۱، آجزن و درایور^۲، ۱۹۹۵، به نقل

1. Petkova

2. Driver

از بارون و بیرن، ۱۹۹۸). منظور روان‌شناسان اجتماعی از نیرومندی چند مطلب است. افراطی بودن^۱ یا شدت یک نگرش (منظور نیرومندی واکنش هیجانی است که شیء یا موضوع نگرش در شخص برمی‌انگیزد)، درجه اهمیت^۲ آن (شخص تا چه اندازه شخصاً تحت تأثیر آن نگرش قرار دارد و تا چه اندازه آن نگرش برای او مهم است، دانش^۳ (اطلاعات شخص در مورد شیء یا موضوع نگرش چقدر است)، و قابلیت دسترسی^۴ (در موقعیت‌های مختلف آن نگرش با چه سهولتی قابل حصول است) (کراسنیک^۵ و همکاران، ۱۹۹۳). نگرش‌های نیرومند نه تنها تأثیر بیشتری دارند و تأثیر قوی‌تری بر چندین جنبه از شناخت اجتماعی دارند. از این رو، نیرومندی نگرش حقیقتاً تعیین‌کننده‌ترین عامل در پیوند نگرش - رفتار است.

نگرش‌ها چگونه بر رفتار اثر می‌کنند؟

تحقیقات انجام گرفته در این زمینه به این نتیجه رسیده است که در واقع دو مکانیسم بنیادی وجود دارد که از طریق آنها، نگرش‌ها رفتارها را شکل می‌دهند (بترون و بیرن، ۱۹۹۸). این دو مکانیسم یکی در چارچوب نظریه‌الگوی فرایندی نگرش به رفتار^۶ برای پیش‌بینی رفتارهای فوری و غیرارادی و دیگری در چارچوب نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده^۷، که برای پیش‌بینی رفتارهای ارادی و عمدی به کار می‌رود، عمل می‌کنند.

جنبه‌های رفتاری نگرش و رفتار

در رابطه بین نگرش - رفتار از یک سو عواملی که مربوط به خود نگرش‌اند، نظیر منشأ نگرش، نیرومندی آن، درجه تخصیص یافتگی و اهمیت آن نقش دارند و از سوی دیگر عوامل مربوط به شخص نظیر تفاوت بین افراد از نظر خود - نظارت‌گری. اما آیا نوع رفتار نقشی در این مورد ندارد؟ آیا اگر نگرش شرایط لازم را داشته باشد

-
1. Extremity
  2. Importance
  3. Knowledge
  4. Accessibility
  5. Krosnick
  6. Attitude – to – behavior process model
  7. Theory of planned behavior

همه رفتارها را به طور یکسان می‌تواند پیش‌بینی کند؟ پاسخ روان‌شناسان اجتماعی به پرسش اول مثبت و به پرسش دوم منفی است. در این ارتباط یکی از نکات کلیدی آن است که آیا رفتاری که از روی نگرش سعی در پیش‌بینی آن داریم، رفتار غیراداری و خودبه‌خودی^۱ است یا ارادی و عمدی^۲ یعنی برنامه‌ریزی شده است.

پیش‌بینی رفتارهای غیرارادی

بعضی وقت‌ها ما بدون اراده و قصد دست به عمل می‌زنیم و کمتر درباره آنچه به زودی انجام خواهیم داد، فکر می‌کنیم. وقتی لاپسی‌یر و دوستان چینی او وارد یک رستوران می‌شدند، مدیر رستوران فرصت زیادی برای تأمل و تعمق در مورد پذیرفتن یا نپذیرفتن آنها نداشت، بلکه باید تصمیمی فوری می‌گرفت. همین‌طور وقتی کسی در خیابان جلوی ما را می‌گیرد از ما می‌خواهد طوماری را که تقاضای تغییر در بعضی قوانین راهنمایی و رانندگی را دارد امضا کنیم. ما معمولاً نمی‌ایستیم که مثلاً ده دقیقه در مورد جوانب مختلف مسأله فکر کنیم. بلکه به جای آن فوراً باید تصمیم بگیریم که طومار مزبور را امضاء کنیم یا نکنیم.

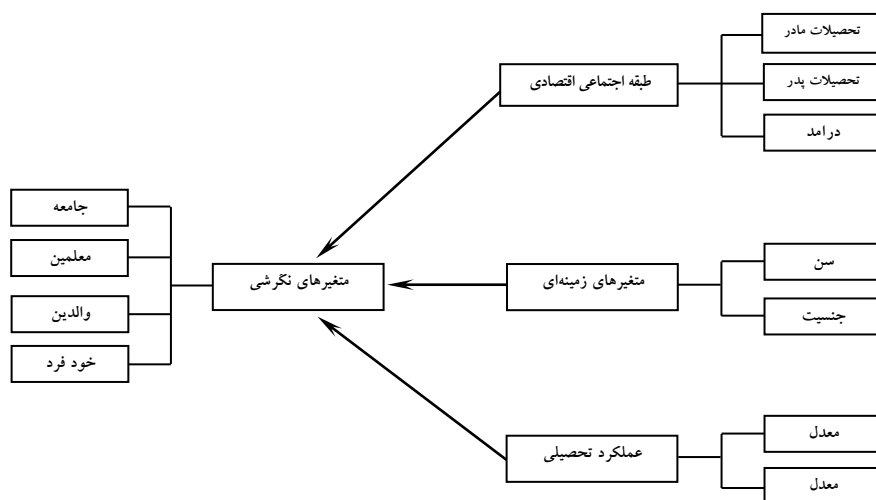
در چنین وضعیتی به نظر می‌رسد که نگرش به شیوه‌ای مستقیم‌تر و ظاهراً خودکار بر رفتار اثر می‌کند. طبق نظریه الگوی فرایندی نگرش به رفتار جریان کار چیزی است شبیه به این: یک رویداد نگرشی را برمی‌انگیزد، نگرش وقتی برانگیخته شد ادراک‌های ما را از شیء یا موضوع نگرش تحت تأثیر قرار می‌دهد همزمان دانش ما درباره آن چه در چنین موقعیتی مناسب است (یعنی اطلاع ما از هنجارهای اجتماعی مختلف نیز فعال می‌شود نگرش ما و این اطلاعات ذخیره شده درباره آن چه در این موقعیت مناسب و مورد انتظار است تعریف ما از این رویداد را شکل می‌دهد و این تعریف یا ادراک به نوبه خود رفتار ما را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

نگرش‌ها وقتی می‌توانند رفتار غیرارادی را پیش‌بینی کنند که قویاً در دسترس باشند. چنانچه می‌دانیم قابل دسترس بودن به نیرومندی ارتباط بین یک شیء و نگرش شما نسبت به آن شیء بستگی دارد وقتی قابلیت دسترسی ضعیف باشد. نگرش شما هنگام دیدن آن شیء کمتر به ذهنتان می‌آید. نتیجه این که نگرش‌ها دارای قابلیت دسترسی

1. Spontaneous

2. Deliberative

زیاد بیشتر احتمال دارد که بتواند رفتارهای غیرارادی را پیش‌بینی کند. زیرا مردم وقتی به عمل فراخوانده می‌شوند، احتمال بیشتری دارد که نگرش آنها زودتر به ذهنشان بیاید. خلاصه اینکه تئوری فیش باین و آیزن و همچنین باگری و برن کانت و نیز کال و برمن معتقدند که نگرش‌ها به جای اینکه نتیجه رفتارهای ابراز شده باشند بر رفتارها مقدم‌اند. بنابراین این نگرش است که بر رفتار تأثیر می‌گذارد نه رفتار بر نگرش در بررسی حاضر به جای نگرش فرد، نگرش به والدین و جامعه و معلمان و به جای رفتار فرد عملکرد فرد را قرار داده‌ایم و براساس استنباطی که از رهیافت بالا می‌کنیم مدل را به صورت زیر ترسیم می‌کنیم:

پیشینه تجربی تحقیق

در مورد تأثیر نگرش بر عملکرد تحصیلی پژوهشی تحت عنوان بررسی عوامل مؤثر بر نگرش دانش‌آموزان به رشته تحصیلی‌شان در دبیرستان و رابطه آن با عملکرد تحصیلی آن در شهرستان اهر در بین دانش‌آموزان پسر رشته‌های ریاضی، تجربی و انسانی صورت گرفته است. براساس این پیمایش معلوم گردید که بین نحوه نگرش به رشته تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد و همچنین روشن شد که نحوه نگرش به رشته تحصیلی با انتظار از فایده از تحصیل و نحوه ارزیابی فایده از تحصیل، در رشته تحصیلی رابطه وجود دارد. یکی از فرضیه‌های دیگر در این

بررسی وجود رابطه بین نوع رشته تحصیلی و نحوه نگرش به رشته تحصیلی بود که در نمونه مورد بررسی وجود این رابطه ثابت گردید که میان نوع رشته تحصیلی و سطح انتظار فایده از تحصیل و نحوه ارزیابی فایده از تحصیل و همچنین عملکرد تحصیلی رابطه وجود دارد. همچنین در بررسی حاضر وجود رابطه بین سطح انتظار فایده از تحصیل در رشته مورد نظر و عملکرد تحصیلی و وجود رابطه بین نحوه ارزیابی فایده از تحصیل، توسط فرد و عملکرد تحصیلی او مورد تأیید قرار گرفت (جعفری و یادگاری، ۱۳۷۴: ۷۱).

تحقیق دیگر تحت عنوان عوامل مؤثر بر نحوه نگرش دانش‌آموزان دبیرستانی نسبت به رشته تحصیلی‌شان و تأثیر آن بر عملکرد تحصیلی آنها در سال ۱۳۷۶ در بین رشته‌های مختلف، تجربی، انسانی، ریاضی و فیزیک و کاردانش دختر و پسر در شهرستان صوفیان انجام شده است. یافته‌های این تحقیق را این طور می‌توان خلاصه کرد که متغیرهایی مانند سطح انتظار از فایده از تحصیل و نحوه ارزیابی فایده تحصیل توسط فرد نگرش به رشته تحصیلی را شکل می‌دهد. و همچنین می‌توان گفت که نحوه نگرش به رشته تحصیلی بر روی نحوه عملکرد فرد تأثیر می‌گذارد به عبارت دیگر کسانی که دارای نگرش مثبت‌تری به رشته تحصیلی خودشان می‌باشند دارای عملکرد تحصیلی بهتری از سایر افراد می‌باشند. و کسانی که تحت تأثیر عواملی نگرش منفی به رشته تحصیلی خودشان دارند کمتر تلاش می‌کنند و در نتیجه عملکرد بهتری ندارند (خوش نظر، ۳۸، ۱۳۷۶ و ۳۷).

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- بین نگرش در مورد دانشگاه والدین و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- ۲- بین نگرش در مورد دانشگاه افراد جامعه و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- ۳- بین نگرش در مورد دانشگاه معلمان و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- ۴- بین نگرش در مورد دانشگاه خود فرد و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

این تحقیق از نوع تبیینی بوده و برای جمع‌آوری اطلاعات از روش پیمایشی استفاده شده ابزار جمع‌آوری اطلاعات نیز پرسشنامه محقق ساخته است. جامعه آماری و نمونه آماری: جامعه آماری این تحقیق دانشجویان دانشگاه تبریز بوده‌اند و از کل دانشجویان این دانشگاه نمونه‌ای به اندازه ۲۰۰ نفر انتخاب شد. سپس دانشجویان این دانشگاه به شاخه انسانی، فنی، کشاورزی و علوم پایه تقسیم و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای داده‌ها جمع‌آوری شد. پایایی^۱ ابزار تحقیق از طریق شاخص آلفای کرونباخ بررسی شد که مقدار این شاخص برابر ۰/۶۲ به دست آمد که مقدار قابل قبولی است.

یافته‌ها

ویژگی‌های نمونه آماری

۵۳ درصد پاسخگویان زن و ۴۷ درصد آنان مرد بوده‌اند. در بین پاسخگویان این تحقیق ۲۶ درصد آنها در رشته‌های علوم انسانی، ۲۵/۵ درصد آنان در رشته‌های کشاورزی، ۲۴ درصد در علوم پایه و ۲۴/۵ درصد آنان نیز در رشته‌های فنی و مهندسی مشغول به تحصیل بوده‌اند. در ضمن ۲۰ درصد آنان دارای دیپلم علوم انسانی، ۴۲ درصد دارای دیپلم علوم تجربی و ۳۸ درصد نیز دارای دیپلم ریاضی فیزیک بوده‌اند. پاسخگویان این تحقیق بین ۱۸ تا ۲۶ ساله بوده و میانگین سنی آنها نیز برابر ۲۱ سال بوده است.

آزمون فرضیه‌ها

جنسیت پاسخگویان و رابطه آن با موفقیت تحصیلی

با توجه به آنکه متغیر وابسته یعنی موفقیت تحصیلی در سطح سنجش فاصله‌ای و جنسیت اسمی دو حالتی بوده است از آزمون T استفاده شد.

جدول (۱) رابطه جنسیت با موفقیت تحصیلی

رضایت شغلی	تعداد مشاهدات	میانگین	انحراف معیار	اشتباه معیار	مقدار T	درجه آزادی	آزمون دوطرفه سطح معنی داری
مرد	۹۴	۳۲,۵۹	۲,۱۵	۰,۲۲	۴,۹۵	۱۷۵,۱۴	۰,۰۰۰
زن	۱۰۶	۳۳,۹۵	۱,۶۷	۰,۱۶			

با توجه به نتایج آزمون T با فرض عدم برابری واریانس‌ها و یکسان نبودن تعداد زنان و مردان، به‌طور معنی‌داری میانگین نمره زنان بیشتر از مردان بود. یعنی رابطه جنسیت با موفقیت تحصیلی نشان‌دهنده این است که زنان موفقیت بیشتری از مردان در تحصیل داشته‌اند.

سن و عملکرد تحصیلی

با توجه به اینکه متغیرهای سن و عملکرد تحصیلی هر دو در سطح سنجش فاصله‌ای اندازه‌گیری شده‌اند، برای تعیین رابطه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. این آزمون وجود رابطه معناداری را بین دو متغیر نشان می‌دهد ($R=-0/26$, $sig=0/000$). نتایج بیانگر آن است که بین دو متغیر رابطه معکوس وجود دارد. یعنی جوان‌ترها عملکرد تحصیلی بهتری داشته‌اند.

تحصیلات مادر و عملکرد تحصیلی

با توجه به رتبه‌ای بودن سطح سنجش متغیر تحصیلات مادر از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. این آزمون وجود رابطه معناداری را بین دو متغیر نشان می‌دهد ($R=0/21$, $sig=0/003$).

بین دو متغیر رابطه مستقیم معنی‌داری وجود دارد. یعنی دانشجویانی که مادران تحصیل‌کرده‌تری داشتند، عملکرد تحصیلی بهتری داشتند. البته شدت این رابطه چندان قوی نبوده است.

تحصیلات پدر و عملکرد تحصیلی

با توجه به رتبه‌ای بودن سطح سنجش متغیر تحصیلات پدر از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. این آزمون وجود رابطه معناداری را بین دو متغیر نشان می‌دهد ($R=0/18$, $sig=0/013$). بین دو متغیر رابطه مستقیم معنی‌داری وجود دارد. یعنی دانشجویانی که پدران تحصیل‌کرده‌تری داشتند، عملکرد تحصیلی بهتری داشتند. البته شدت این رابطه چندان قوی نبوده است. نکته جالب آنست که تأثیر تحصیلات والدین بر عملکرد تحصیلی دوره دانش‌آموزی دانشجویان بوده و در دوره دانشجویی تحصیلات والدین چندان تأثیری نداشته است.

وضعیت اقتصادی و عملکرد تحصیلی

با توجه به رتبه‌ای بودن سطح سنجش متغیر وضعیت اقتصادی از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. وضعیت اقتصادی با عملکرد تحصیلی در دوره

دبیرستان رابطه مستقیم معنی داری دارد. ($R=0/23$, $sig=0/001$) اما با عملکرد تحصیلی در دوره دانشجویی رابطه‌ای ندارد.

نگرش جامعه و عملکرد تحصیلی

با توجه به اینکه متغیرهای نگرش جامعه و عملکرد تحصیلی هر دو در سطح سنجش فاصله‌ای اندازه‌گیری شده‌اند، برای تعیین رابطه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. این آزمون وجود رابطه معناداری را بین دو متغیر نشان می‌دهد. ($R=0/19$, $sig=0/006$)

نتایج بیانگر آن است که بین دو متغیر رابطه مستقیم وجود دارد. یعنی هر چه نگرش جامعه (دوستان، آشنایان و...) انتظارات و توقعات بیشتری از دانشجو داشته باشند وی عملکرد تحصیلی بهتری خواهد داشت. البته شدت این رابطه چندان قوی نیست.

نگرش خود فرد و عملکرد تحصیلی

با توجه به اینکه متغیرهای نگرش خود فرد و عملکرد تحصیلی هر دو در سطح سنجش فاصله‌ای اندازه‌گیری شده‌اند، برای تعیین رابطه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. این آزمون وجود رابطه معناداری را بین دو متغیر نشان می‌دهد. ($R=0/15$, $sig=0/029$)

دارد. یعنی هر چه فرد انتظارات و توقعات بیشتری از خودش داشته باشد، عملکرد تحصیلی بهتری خواهد داشت. البته شدت این رابطه نیز چندان قوی نیست. بین متغیرهای نگرش والدین و نگرش معلمان با عملکرد تحصیلی رابطه معنی‌دار خطی مشاهده نشد.

بحث و نتیجه‌گیری

همانطور که مشاهده شد، نگرش‌ها تأثیر به‌سزایی در زندگی انسان می‌گذارند. ورود به دانشگاه یکی از مراحل مهم زندگی جوانان است که مشخص‌کننده مسیر زندگی آنهاست. افت تحصیلی در دانشگاه از این منظر می‌تواند برای یک دانشجو و جوان جوایب آینده یک فاجعه محسوب می‌شود. و این وظیفه مسئولان کشور است که با ریشه‌یابی مشکلات دانشجویان و دانشگاه، مسائل جوانان را بدین گونه مرتفع سازند. نگرش و دیدگاه‌های جامعه، والدین و معلمان نقش مهمی در عملکرد تحصیلی دانشجویان دارند، بنابراین والدین و معلمان با انتظارات و توقعات منطقی و درست خود می‌توانند نقش مهمی در جلوگیری از افت تحصیلی داشته باشند.

نکته جالب در یافته‌های این پژوهش آن بود که تحصیلات والدین در عملکرد تحصیلی دوره دبیرستان دانشجویان نقش مهمی داشت ولی در دوره دانشجویی چندان نقشی ایفا نمی‌کرد. یعنی والدین تحصیلکرده در دوره دبیرستان وقت مناسبی جهت رسیدگی به امور درسی فرزندان‌شان صرف می‌کنند. و همین امر باعث بهبود عملکرد تحصیلی فرزندان‌شان می‌شود. اما این قضیه طبیعتاً در دوره دانشجویی تداوم ندارد به همین خاطر وضعیت تحصیلی این دانشجویان با دانشجویانی که والدین تحصیل کرده ندارند، چندان تفاوتی ندارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود که والدین به جای رسیدگی به امور درسی فرزندان‌شان بیشتر روی جامعه‌پذیری علمی و شکل‌گیری درست شخصیت فرزندان‌شان کار کنند تا این بهبود عملکرد تحصیلی در مراحل بعدی نیز تداوم داشته باشد.

پیشنهاد می‌شود مسئولان آموزش و پرورش و مدارس در فکر تدارک یک منبع اطلاعاتی دقیق در مورد دانشگاه از تمام جنبه‌های آن باشند تا تصویری که در ذهن دانش‌آموزان در مورد دانشگاه به وجود می‌آید چیزی مطابق با واقعیت باشد. به این ترتیب، افراد بعد از ورود به دانشگاه کم‌ترین مشکل را برای مطابقت خود با دانشگاه را خواهند داشت و این باعث خواهد شد که در دانشگاه شاهد افت تحصیلی از این حیث نباشیم.

منابع

- اتکینسون و هیلگارد (۱۳۷۳). *زمینه روانشناسی*. ترجمه براهنی و همکاران رشد. بال ساموئل (۱۳۷۳). انگیزش در آموزش و پرورش ترجمه سید علی اصغر مسدود، دانشگاه شیراز.
- بهنر، جرد و میکائیل وانک (۱۳۸۴). *نگرش‌ها و تغییر آن*. ترجمه علی مهداد. انتشارات جنگل.
- بیرو، آلن (۱۳۷۰). *فرهنگ علوم اجتماعی*. ترجمه باقر ساروخانی، تهران: انتشارات کیهان ۱.
- جعفری، مهرداد. یادگاری، رحمت اله (۱۳۷۴). بررسی عوامل مؤثر بر نگرش دانش‌آموزان به رشته تحصیلی‌شان در دبیرستان و رابطه آن با عملکرد تحصیلی آنها. پایان‌نامه پژوهش علوم اجتماعی دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه تبریز.
- خواجehزاده، مصطفی (۱۳۷۲). انگیزش و تأثیر آن در رفتار، تهران: مجله تربیت، سال نهم، شماره ششم، اسفند ماه ۱۳۷۲.
- خوش نظر، فریده (۱۳۷۶). عوامل مؤثر بر نحوه نگرش دانش‌آموزان دبیرستانی نسبت به رشته تحصیلی‌شان و تأثیر آن بر عملکرد تحصیلی آنها در بین رشته‌های مختلف، تجربی، انسانی، و ریاضی و فیزیک و کار دانش دختر و پسر در شهرستان صوفیان رساله کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز دانشکده علوم اجتماعی.
- دبلیو گوردون، آلپورت و ادوارد جونز (۱۳۷۱). *روانشناسی اجتماعی از آغاز تا کنون*. ترجمه محمد تقی منشی، طوس بی نا بی تا
- رضائی صد قیانی، صیاد (۱۳۸۱). بررسی علل عدم گرایش دانش‌آموزان به رشته‌های فنی و حرفه‌ای در شهرستان سلماس. پایان‌نامه کارشناسی. دانشگاه تبریز دانشکده علوم انسانی و اجتماعی.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۲). *سنجش گرایش روستائیان نسبت به جهاد سازندگی*. تهران: مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستائی.
- کرچ دیوید (۱۳۴۷). *فرد در اجتماع*. ترجمه محمود صناعی، تهران: زوار، فرانکلین. کمالی محمد (۱۳۴۸). mkamali.blogspot.com.
- کریمی، یوسف (۱۳۷۹). *نگرش و تغییر نگرش*. مؤسسه نشر ویرایش.

- گتزلز، جی دبلیو (۱۳۷۵). روان‌شناسی اجتماعی آموزش و پرورش. ترجمه یوسف کریمی، تهران: موسسه نشر ویرایش.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۶). جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- نادری عباس‌آباد، حمداله (۱۳۸۱). سنجش گرایش دانشجویان گروه علوم اجتماعی نسبت به رشته تحصیلی خود و عوامل مؤثر بر آن، پایان‌نامه کارشناسی دانشگاه تبریز دانشکده علوم انسانی و اجتماعی.
- نریمانی، محمد (۱۳۷۱). مروری بر عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانش‌آموزان، مجله پیوند، شماره ۱۶۰.

- Alport, GW (1935). Handbook of social psychology, Clark University press.
- Eagly, Chaiken (1993). The psychology of attitudes. Harcourt Brace Jovanovich College publish.
- Russel, Fazio. Carol Williams (1986). Attitude accessibility as a moderator of the attitude-perception and attitude-behavior relations. *Journal of personality and social psychology*, vol. 51, no. 3